

OSTALE KRIVIČNOPRAVNE NAUKE

<https://doi.org/10.7251/CEST1524340M>

UDK 343.9:316.624–057.874

**ДЈЕЦА ПОЧИНИОЦИ И ЖРТВЕ МАСОВНИХ УБИСТАВА
У ШКОЛАМА****проф. др Небојша Мацановић***Факултет политичких наука, Катедра за педагозију и методике, Универзитет у Бањој Луци, nebojsa.macanovic@fpn.unibl.org*

Апстракт: Нове генерације дјеце и младих имају другачије карактеристике, потребе, интересовања и однос према другима у односу на претходне генерације. Данас дјеца под утицајем друштвених мрежа живе у једном виртуелном свијету живећи за инстант задовољства без емпатије за друге. Кривична дјела која почине доста су бруталнија, агресивнија и хладнокрвнија, а починиоци су често дјеца испод 14 година. Аномија друштва и криза система вриједности, те бројни други егзогени и ендогени криминогени фактори утичу на пораст малољетних преступника. Једна од главних карактеристика таквог друштва јесте и експанзија насиља. Управо насиље у школама често је повезано са убиствима у школама. Из појединих студија случаја видјећемо да је управо насиље у школи било у бројним случајевима само једна предфаза каснијих масовних убиштава. Циљ овог рада је заправо сагледавање узрока, али и специфичних околности разних масовних убиштава у школама, гдје су починитељи дјеца. Један од специфичних циљева јесте и да идентификујемо профил починитеља, његове мотиве и разлоге због чега је починио убиства, али и да препознамо да ли је систем могао бити осјетљивији и обазривији да препозна проблем и спријечи таква трагична дешавања у школама и ван ње. У раду ћемо говорити и о жртвама масовних убиштава у школама и околностима који су довели до оваквих трагичних догађаја.

Кључне ријечи: убиства, школе, малољетни преступници, жртве, насиље.

1. УВОД

Босна и Херцеговина, као и Србија је друштво које још увијек пролази кроз процес транзиције, и гдје још увијек имамо присутну аномију друштва која се рефлектује кроз бројне девијације. Друштвене девијације представљају одступање од моралних, правних, религијских или обичајних норми друштва; дакле одступања од друштвених норми и вриједности (као што су криминал, проституција, педофилија, самоубиство, болести зависности, просјачење, друштвене дезорганизације и сл.). Такође, друштвене девијације су понашања и друштвене појаве које нарушавају универзалне вриједности, ремете установљене норме понашања, изазивају друштвену реакцију. Једна од таквих девијације јесте и насиље. Упркос настојањима међународних асоцијација, националних држава, невладиних и других организација, насиље у савременом свијету поприма нове методе и технике и

постаје све присутније у нашим животима. Безбједност просјечног становника наше планете, упркос свим освојеним слободама и правима, није већа него што је била у времену од прије неколико вијекова. Стога је императив савременог одговора на све врсте насиља удруживање појединаца, односно колективна, синхронизована реакција на насиље. Посљедице насиља су често и трагичне. Управо насиље у школама често је повезано са убиствима у школама. Из појединих студија случаја видјећемо да је управо насиље у школи било у бројним случајевима само једна предфаза каснијих масовних убистава (Масановић, 2024).

2. КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА КОЈА ПОЧИНЕ ДЕЦА

Масовна убиства су убиства три и више особа на истом месту, без пауза, тј. периода „хлађења“ између појединачних убистава. Масовна убиства деце дешавају се у америчким школама, европским знатно ређе (наводе се у тексту примери из Финске, Немачке, Русије). У последње време масовношћу дечјих жртава истичу се масовна убиства повезана са отмицама школске деце у Нигерији (врло слично у Авганистану). Иако масовна убиства ни деце, ни одраслих, нису ни честа, а ни типична појава за Србију и околне земље региона, довољно се фреквентно дешавају и довољно су застрашујућа по последицама и бруталној решености убица да остваре планирано, да би била занемарена. Деца жртве масовних убица страдају у Србији у тзв. породичним убиствима, примарно феминично мотивисаним и извршеним. Основну подударност са школским масовним убиствима, чини карактерна припадност масовног убице који је хегемонистички тип мушкараца (Мршевић, 2013: 29-39), који се понаша као господар живота и смрти свих у околини, у уверењу да има „легитимно“ право на кажњавање и егзекуцију „криваца“. Убиствима претходе конфликтне ситуације, које убице нису у стању да рационализују и реше на ненасилан начин. Масовне убице обе категорије деце убијају одједном, насилно испољавајући свој убилачки бес у, за жртве, неочекиваним моментима. Услед изненадности и краткотрајности извршења, жртве немају много (или уопште) могућности ни времена да се спасу, побегну, одбране, сакрију. И једном и другом типу масовних убистава деце погодује друштвени контекст у коме постоји високо толерисан насилнички модел решавања конфликта уопште (Мршевић, 2014а: 20). И породичне као и школске убице најчешће и сами губе живот после извршеног масакра, обично тако што изврше самоубиство након извршених убистава или губе живот у сукобу са снагама реда (Мршевић, 2021:483-484).

Масовна убиства у школским установама по својој класификационој припадности припадају у више категорија. Пре свега, масовна убиства чине посебну категорију убистава, по Мендорфовој класификацији са чиме се у потпуности слажемо, јер су специфична по више критеријума и основа, што их издваја из других врста убистава. По критеријуму поделе жртава (према

Менделсону) масовна убиства се сврставају у категорију са потпуно недужним жртвама. Све масовне убице, па и они који убијају у школским институцијама, убијају у стању специфичног очајања, испољавајући свој бес и дуготрајно скупљен осећај немоћи. Углавном не познају своје жртве лично, убијају насумично сваког ко им се нашао у видокругу групе одабране за убијање, уз присуство високог нивоа хостилитета према школском амбијенту и свим особама који се у њему крећу, настојећи да убију што већи број особа. На основу тога, уочавају се сличности, заједнички елементи са неким другим категоријама убистава. Пре свега, они спадају у убиства на подмукао начин, јер убице делају са злом намером, прикривено и лукаво у припремном периоду и убијају у моменту и на месту када жртве то не очекују, постајући лаке мете у ситуацији сопствене беспомоћности. Такође, масовна убиства у школским институцијама спадају у категорију убиства из безобзирне освете или других ниских побуда имајући у виду најчешће присутну осветољубивост због школских неуспеха или других некадашњих комуникационих проблема у школском амбијенту (Константиновић-Вилић, Николић-Ристановић, Костић, 2012: 110-111).

Најчешће је присутна ирационална освета као снажан мотиватор масовних убица. Егзекуција је најчешћи вид извршења масовног убиства, као врста кажњавања људи које убица сматра кривим, иако парадоксално, по правилу их лично не познаје. У својим убилачким походима углавном им је циљ конкретна група људи за које мисле да су разлог њихове искључености/напуштености. За своје неуспехе криве друге, осећају се искључено из групе којој желе да припадају и због тога развијају ирационалну мржњу према људима који тој групи припадају. Масовни убица убија како би се осветио неком за доживљено понижење за које сматра да је заслужна особа коју убија. Он одбацује сваку личну одговорност и сву кривицу сваљује на жртве, институције, школски систем. Мотив масовног убице је готово увек снажна мржња, ирационална освета, извршење „правде“, опомена „кривцима“, „казна“ појединцима (Мршевић, 2014б: 146).

Масовне убице у школским установама су искључиво мушкарци који најчешће убијају из ватреног оружја у настојању да убију што више особа. Није познато да овај тип масовног убиства врше особе женског пола ма ког узраста, ма где у свету. Убице су млади, не ретко и сами још тинејџери, или у раним двадесетим година, ређе старији. Адолесценти као масовне убице често имају дуготрајне припреме за злочин, а такође често најављују акцију, много пре него што ће напасти. Масовно убијање траје релативно кратко, до пар сати. Завршава се најчешће губитком живота масовног убице, било да изврши самоубиство, било да страда у окршају са полицијом (Мршевић, 2021:484).

Иако медијски извештаји обично наводе да се ради о нејасним мотивима, овде се ни у ком случају не ради о категорији тзв. убистава без мотива. Мотиви наравно, редовно постоје и врло су типични, а нејасност се наводи најчешће зато што наше уобичајено поимање рационалне мотивације

тешко прихвата као мотиве оно што је заиста мотивисало младе масовне убице. Тешко је наиме, рационално објаснити разлоге који наводе младе људе да “одједном почну да пуцају на друге”. То може бити бес и осећај беспомоћности због тога што су и сами жртве физичког и вербалног насиља од стране својих вршњака, емоционалне и друге трауме које су доживели у породици или друштву, као и душевна болест. Међутим, ниједан од наведених разлога никада није једини који доводи до трагедије (Милевић, 2007). Опис једног масовног убице може да се узме као илустративна парадигма: „...био тешко фрустриран и син јединац, који није положио матуру, из добро стојеће породице, младић вичан руковању оружјем, пошто је његов отац легално поседовао 16 комада ватреног оружја. Младић никада ни у једној форми није упадао у очи, очито, имао дупли идентитет“. Неки од њих су испољавали нестрпљивост, раздражљивост, типичне школске фрустрације су за неке неодољив позив за вршење злочина, насиља. Не ретко су особе којима недостаје самоконтрола и истрајност, имају нестабилне све животне ситуације, породичне односе, пријатељства и пословне перспективе, услед чега се као реакција јавља идентификација са злочинцем, концепт о себи као криминалцу. Најчешће су у питању школске фрустрације, оним што су младе масовне убице доживели као тешке школске неправде током наставних или ваннаставних активности од стране професора, школских управа или школског особља, као и неприхватање, потцењивање, па и вршњачко насиље од стране ученичке средине. А не ретко се јављају у комбинацији оба извора фрустрација. Све то их наводи на закључак да ће се слично само понављати у њиховом даљем животу у коме они једноставно неће имати шансе на нормално професионално и приватно функционисање и прихваћеност. Несхватање тих мотива од стране јавног мњења је базирано на једноставној чињеници да су многи у образовним институцијама доживели сличне ситуације као редовни део одрастања и школовања, од мањих и већих неправди до насиља различитих размера, па ипак нису постали насилници ни у најмањој мери, још мање криминалци, а свакако не масовне убице (Мршевић, 2021:484-485).

У односу на криминалитет пунољетних лица, „криминалитет малолетника карактеришу својства личности малолетних делинквената, њихова биолошка, емоционална и социјална зрелост, која у већој или мањој мјери није довољно развијена. Физиолошки процес као и процес социјализације још увијек није завршен. Када се има у виду сва сложеност процеса социјализације личности, онда није ни чудо да у том, технолошки речено произвођењу људи не успијевају сви, иако је жеља и намјера свих родитеља, чак и најокорјелијих криминалаца, да њихова дјеца буду успешна, социјално прихваћена и омиљена“ (Николић, 2005: 61). Многа изучавања указују на одређене карактеристике малолетничке делинквенције које је чине специфичним у односу на криминалитет одраслих, неке од карактеристика су:

- Рани почетак преступничког и криминалног понашања;

- Дуг криминални стаж малољетника;
- Дружење са старијим и искуснијим криминалцима;
- Насилничко понашање;
- Вршење кривичних дјела по налогу старијих криминалаца;
- Породица која се благонаклоно односи према малољетном учиниоцу кривичних дјела;
- Породица чији поједини чланови имају криминално искуство;
- Велики број извршених кривичних дјела која су највише заступљена и у криминалитету одраслих;
- Све чешће се појављују као извршиоци тешких кривичних дјела као што су убиства, разбојништва, тешке крађе;
- Све већи број извршених кривичних дјела је са елементима насиља;
- Ношење хладног и ватреног оружја;
- Удруживања у групе ради вршења кривичних дјела (групе немају карактер организованог
- криминалитета, већ су више израз осјећаја несигурности и сугестибилности);
- Велики број повратника у вршењу кривичних дјела (значајан број пунољетних рецидивиста
- започињао је своју криминалну каријеру у доба малољетства);
- Често кориштење алкохолних пића и опојних дрога;
- Вршење кривичних дјела под дејством опојних средстава;
- Специфичан жаргон (комуникација) између малољетника;
- Кориштење друштвених мрежа за подизање личног публицитета у своме окружењу,
- показивање излазака у ноћним клубовима и неформалне криминалне групе којој припадају;
- Често кориштење скувих моторних возила (мотоцикли, аутомобили и сл.) без посједовања
- возачке дозволе;
- Непоштовање и провоцирање службених лица приликом обављања службених дужности и често пружање пасивног и активног отпора приликом привођења;
- Неприхватљив став о друштвеним вриједностима, итд. (Мацановић, 2020).

У зависности од доприноса у извршењу кривичног дјела, може се направити класификација малољетних делинквената. Тако према проф. Константиновић-Вилић постоје малољетници који извршавају кривично дјело „по налогу“ или захтјеву пунољетног лица; професионалци и они који повремено врше кривична дјела. У првој групи малољетни делинквенти су одређени као полуаматери у криминалитету који веома јефтино наплаћују своје услуге за обављени посао; другој групи припадају они мањољетници који су за систем вриједности прихватили једино криминалитет док се трећа

група малолетних делинквената сматра најбројнијом и подразумејева оне малолетнике који се редовно школују, неки од њих су добри ученици и само повремено, најчешће под утицајем других искуснијих криминалаца, врше кривична дјела (Константиновић-Вилић, Николић-Ристановић, Костић 2009).

Код извршења кривичних дјела од стране малолетних делинквената карактеристични су мотиви. Постоји одређена разлика између мотива извршења кривичних дјела малолетних и одраслих. Код имовинских кривичних дјела, мотив за одрасле учиниоце кривичних дјела обично је противправно присвајање имовинске користи, док код малолетника мотив може бити и жеља за истицањем, уважавањем, самопотврђивањем, процјена својих могућности и способности, и сл. (Масановић, 2024).

Малолетници најчешће извршавају имовинска кривична дјела, са наглашеном цртом агресије. За разлику од пунолетних они кривична дјела врше често удружени у групама од два или више малолетника, и које су углавном неформалног карактера. Разлог удруживања је вршење одређеног дјела или серије кривичних дјела (тешка крађа, одузимања возила, разбојништво и сексуални деликти) (Ljubičić, 2008).

Убиство се сматра једним од најтежих кривичних дјела. Посљедица која произлази из таквог дјела је смрт друге особе. За разлику од осталих кривичних дјела, убиство је међу онима које ће највјеројатније бити пријављено и истражено, те се настоји прецизно и тачно мјерити и уврштавати у статистику (Walton, 2006). Даглас и сар. дефинишу убиство као намјеран чин почињен од једне особе према другој, те у дефиницију не укључује убиства из нехата, самоубиства, покушаје убиства, случајна те оправдана убиства (Douglas, Burgess, Burgess, Ressler, 2006).

Данашња обиљежја убиства се разликују у неким одредницама у односу на раније године. Повећао се број убистава повезаних с дрогом, бандама, затим убиство када починитељ пуца из ватреног оружја док се налази у моторном возилу те бјежи с мјеста убистава (енгл. „дриве-бу схоотинг“) што имплицира да су убистава постала опаснија, неразумнија и више насумична. Због наведеног све је теже одредити везу између починитеља и жртве, те је теже уочити мотиве (Walton, 2006).

3. НАЈМЛАЂЕ МАСОВНЕ УБИЦЕ У СВИЈЕТУ

Поред појединачних убистава све више пажњу јавности привлаче свирепа масовна убиства гдје су починитељи управо дјеца. Њихова убиства су окрутна и свирепа, а жртве су најчешће чланови породице или наставници и вршњаци из школе. У нареденом дијелу рада приказаћемо најмлађе масовне убице на свету (Масановић, 2024):

Амарџит Сада (Amardžit Sada)

Амарџит Сада, дечак из Индије, учинио је нешто што је шокирало цео свет. Он је 2006. године убио неколико беба. Имао је 8 година у тренутку ужасних убистава и осуђен је на доживотну казну затвора. Према писању

локалних медија, Сада је признао да је убио шест беба, укључујући и рођену сестру. Рекао је да их је убио јер је био љубоморан на пажњу коју су добијале бебе од његових родитеља.

Кајл Алвуд (Kajl Alvud)

Он је 2019. убио петоро чланова своје породице када је подметнуо пожар у кући у Илиноису, у САД. У то време имао је само 9 година.

Мери Бел (Meri Bel)

Следеће име на листи младих убица јесте Мери Бел. Бел је осуђена за убиство из нехата двојице дечака у Њукаслу на Тајну 1968. Она је имала 11 година у време убиства и осуђена је на притвор, што је казна за малолетнике у Уједињеном Краљевству тј. еквивалентно доживотном затвору.

Ендрју Голден (Endrju Golden)

Голден (11) је у друштву саучесника Мичела Џонсона (13) 1998. године у средњој школи у Арканзасу убио четворо ученика и једног наставника, а још 10 ранио.

Џасмин Ричардсон (Džasmin Ričardson)

Џасмин Ричардсон је канадски масовни убица која је осуђена због убиства родитеља и млађег брата у Алберти 2006. године. Имала је 12 година у време убистава, и осуђена је на доживотни затвор са могућношћу условног отпуста после 10 година. Како се тврдило, она и њен дечко Цереми Стејнк (23) планирали су и заједно извели убиства. Стејнк је такође осуђен на доживотни затвор са могућношћу условне слободе после 25 година.

Крејг Прајс (Kreјg Praјs)

Прајс је имао само 13 година када је починио прва убиства и на крају је осуђен на доживотни затвор без условне слободе. До 15. године убио је укупно четири особе. Пошто је Крејг починио злочине као малолетник, по закону би био пуштен на слободу са 21, а његова евиденција би била запечаћена. Међутим, његов случај је постао катализатор који је довео до промена у закону државе Род Ајленд који је дозволио да се малолетницима суди као одраслим за тешке злочине. Иако нови закони нису могли да се примењују ретроактивно на њега, захваљујући насилним злочинима које је починио док је био иза решетака добио је додатних 10-25 година. Још увек је у затвору.

Марсело Едуардо Бово (Marselo Eduardo Bovo)

Марсело Едуардо Бово из Бразила имао је 13 година када је 2013. у Сао Паолу убио четворо људи, после чега се убио.

Дечак Коста К. (13) из Београда

На овом списку сада се налази и дечак из Београда, К. К. (13) који је убио осморо деце и домара у Основној школи Владислав Рибникар на Врачару, а још 7 ранио. Пуцао је из очевог пиштоља, код себе је имао Молотовљево коктеле. Он неће кривично одговарати јер још нема 14 година (Марковић, 2023).

О помраченим умовима на простору бивше Југославије писало се доста у последњих неколико година. Серијским убицама у хисторијском контексту

бавили су се психолози и психијатри како би схватили који је њихов главни мотив приликом убистава. Разлози додуше могу бити различити. Досада се сматрало како је добар дио серијских убица емоционално неуравнотежено, но према појединим записима често можемо свједочити како се ради о уравнотеженим и натпросјечно интелигентним особама. Такве особе често трпамо у кош са психопатима и социопатима, што није погрешно, јер се ради о поремећајима личности који имају тежак облик емоционалног оштећења. На просторима бивше Југославије радило се о добро прорачунатим личностима с проблематичном животном позадином. Не ради се о особама које су сплетом околности осјетиле да су створени како би убијали, јер њихова криминална позадина почиње у њиховом раном дјетињству (Масановић, 2024).

4. НАЈБРУТАЛНИЈА МАСОВНА УБИСТВА У ШКОЛАМА

У овом дијелу рада говорићемо о масовним убиствима у школама и узроцима ових трагичних догађаја.

У основној школи у месту Сенди Хук код Њутауна, 15. децембра 2012, двадесетогодишњи Адам Ланца је убио 26 особа (међу њима и своју мајку, наставницу у тој школи), од тога двадесеторо деце старости од шест и седам година, после чега је извршио самоубиство (Планета, 2012). Школа је имала обезбеђење, али је Ланца обучен у војничку униформу са заштитним прслуком и маском, носећи пушку и два пиштоља пробио пут до приземља школе. Адам је био усамљеник, патио је од аутизма, односно од Аспегеровог синдрома и имао је проблема у социјалној интеракцији (R.S.V., 2012). Био је особењак, анксиозан, није могао да спава, био је узнемирен, неспособан да се концентрише, да учи, чудно је ходао, избегавао је контакт очима (Njujorker/M.A., 2014).

Нападач Кристофер Харпер-Мерсер (26) који је у марту 2015. убио девет људи у колеџу Ампуа у граду Розебург у Орегону, извршио је самоубиство након обрачуна са полицијом. Код себе је имао легално купљено оружје, шест пиштоља, панцир и пет оквира с мецима. Једноставно је ушетао у своју бившу учионицу, убио професора пуцњем у главу, а затим наредио ученицима да устану и кажу да ли су хришћани, а потом пуцао у њих. Остало је забележено да је пре масакра покушао да се упише на приватну академију за обуку ватреним оружјем, али је одбијен. У америчку војску пријавио се 2008, али је отпуштен после месец дана. Себе је идентификовао као особу мешане расе, али је остављао поруке мржње и нетрпељивости према Афроамериканцима (Тањуг, 2015).

Двадесетогодишњи Николас Круз је у фебруару 2017. ушао у средњу школу „Марцори Стоунмен Даглас“ у Паркленду на Флориди и аутоматском пушком убио 17 ученика и наставника. У нападу на средњу школу у Санта Феу у Тексасу, у мају 2018, најмање осам ученика је убијено, повређено је њих 10, а нападач Димитриос Пагуртис (17) је ухапшен. Међу страдалима су

и ученици и запослени. Полиција је на неколико места у и око школе пронашла експлозив (BBC, 2018). Круз је истражитељима изјавио да је чуо гласове у глави који су му наредили како треба да изврши напад. Он је те гласове описао као демонске, а његови адвокати су тврдили да он пати од депресије и аутизма. Николас Круз осуђен је на доживотни затвор без могућности помиловања (<https://raport.ba/masovni-ubica-djece-u-americi-izbjegao-smrtnu-kaznu-porodice-ocajne-cudoviste-ce-ici-u-zatvor/>).

Пуцњава у школама има у свим земљама, и у Европи. Било их је и у Југославији, у Задру 1972. То је један од првих забиљежених на простору бивше државе. Догодило се то 9. листопада 1972., нетом прије неголи ће школско звоно у осам сати означити почетак наставе, када је Милорад Вулиновић, ученик четвртог разреда задарске Гимназије Владимира Назора, на школском степеништу трима хицима из пиштоља Беретта 7,65 мм убио 46-годишњег професора повијести Вицу Влатковића и тешко ранио 34-годишњег професора социологије Гојка Матулину, а он ће нешто касније преминути од задобивених озледа. Како су тада извјештавали Слободна Далмација и Вечерњи лист, потрага за Вулиновићем трајала је пуних дванаест сати. Пронађен је у сластичарници Спорт код моста на Јазинама, у којој је наручио осам врста колача и лимунаду. Приликом ухићења, како је тада свједочио син власника угоститељског објекта Ферат Јунузи, Вулиновић је затражио да га пусте да попије лимунаду до краја. Код њега су пронађени пиштољ из којег је пуцао и велики ловачки нож. Иако београдски и задарски случај немају никаквих повезница, један детаљ им је заједнички – оружје из којег је пуцано посједовали су родитељи убојица. Наиме Вулиновић је пиштољ узео оцу, припаднику тадашње службе државне сигурности. Тијekom суђења признао је да је убојство дуго планирао, али да није имао намјеру убити Матулину, професора који је у покушају да спријечи трагедију испао колатерална жртва (<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zadar-ubojstvo-u-skoli-foto-20230504>).

Један од најстравичнијих злочина у свијету десио се у Србији 03.05.2023. када Коста К. у ОШ “Владислав Рибникар” усмртио 9 својих другара и школског чувара. Такође, 5 ученика је било и тешко повређено од којих су двоје и даље у тешком стању и са тежим физичким повредама. Те среде 3. маја у школу је дошао са два очева пиштоља и 4 Молотовљева коктела. Прво је упуцао чувара, па три девојчице у холу, затим ушао у учионицу и убио пет вршњака, ранио наставницу историје и шест ђака. Након масакра искочио је кроз прозор и позвао полицију. У школу је ушао у 8.40 сати, а јавио се полицији два минута касније. У жртве је испалио 57 хитаца из ЦЗ99. Од тренутка хапшења, када је тог кобног јутра назвао полицију и рекао им да је "психопата који мора да се смири", дјечак се налази на београдској Клиници за неуропсихијатрију, на одељењу за децу и младе, где лекари свакодневно прате његово стање. Такође, дјечак је све вријеме под надзором и криминалистичке полиције. Суђење дјечаку и његовим родитељима за ово почињено кривично дјело још није окончано (Мацановић, 2024).

5. ЗАКЉУЧАК

Масовна убиства дјеце од стране њихових вршњака нас упућује на питање, али и дилему како заштити дјецу од могућих трагичних догађаја гдје су извршиоци често дјеца млађа и од 14 година. Проблем масовних убиства и случајева гдје су извршиоци дјеца је дилема сваког законодавног система, тј. начина одређивања доње старосне границе кажњавања дјеце. Она је најчешће 14 година у већини земаља, али шта са дјецом која су починила масовна или тешка убиства, а која немају навршених 14 година. Правосудни систем још увијек тражи адекватна рјешења за овакве случајеве, али је евидентно да постоје многе недоумице или рупе у закону које дјецу убице чине неодговорним и за најсвирепије злочине. Шта и на који начин онда поступати са таквом дјецом, на који начин их ресоцијализирати и након одређеног времена интегрисати поново у друштвену заједницу је питање заиста комплексно које отвара многа потпитања и дилеме.

Управо полазећи од ове чињенице неопходно је учинити све на превенцији социјално неприлагођеног понашања и раној идентификацији поремећаја у понашању код дјеце и младих како не би дошло до сличних трагичних догађаја. Неопходно је едуковати родитеље, али и наставнике у школама и стручне сараднике како и на који начин препознати неке поремећаје у понашању, тј. препознати да понашање или стање у коме се дјете налази није уобичајно и да му треба стручна помоћ. У неким случајевима би ти симптоми или стање били изазвани неким мањим проблемом брзо рјешивим од стране родитеља или наставника, док у неким случајевима била би потребна брза помоћ и реакција стручњака психотерапеута, дјечијег психијатра или доктора. У сваком случају недавна пандемија вируса корона, утицај дигиталне технологије прије свега друштвених мрежа, одсутности емпатије, често и физичке активности утичу и на ментално здравље дјеце и младих. Често је ментално здравље дјеце нарушено, а то непримјећујемо. Дјеца се затварају, често су и социјално искључена од вршњака због својих интересовања, ставова, одјевања, културолошких навика, односу према спорту и сл. што се рефлектује и на њихово ментално стање и несвјесне реакције које често могу бити кобне како за појединца лично, тако и за групе вршњака са којима је у контакту.

Без обзира на све како смо на почетку и написали убица се не рађа, убица се постаје. Друштво у којем дјеца одраста ствара бројне ризичне факторе и ситуације кроз које свако дјете пролази у своме одрастану и сазријевању. На неку дјецу су то само животне препреке и борба за бољи живот и будућност, а за неке пораз са којим не могу да се изборе и своје ментално нарушено стање изражавају кроз убилачке реакције према другим, често онима који су допринијели таквом стању, али често и према потпуно невиним особама који нису криви за њихово ментално растројство.

Literatura

- Douglas, J., Burgess, A. W., Burgess, A. G., Ressler, R. K. (2006). *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crime* (Drugo izdanje.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Zadar, 1972.: Maturant je ubio profesore, pobjegao u plastičarnu, naručio osam vrsta kolača i – limnadu. Tportal. Na sajtu: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zadar-ubojstvo-u-skoli-foto-20230504>. Očitano: 31.12.2023.
- Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., Костић, М. (2009). *Криминологија*. Ниш: Пеликан принт.
- Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., Костић, М. (2012). *Криминологија*. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу.
- Ljubičić, S. (2008). *Maloletnički kriminalitet*. Kultura polisa, 8-10, str. 331-354.
- Macanović, N. (2024). *Ubistva u školama – analiza studija slučaja iz ugla socijalne pedagogije*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Macanović, N. (2020). *Socijalno neprilagođeno ponašanje djece i adolescenata*. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Марковић, А. (2023). Ово су најмлађе масовне убице на свету: Дечак (8) злочином шокирао свет, на списку и девојчице. На сајту: <https://www.telegraf.rs/vesti/svet/3673038-ovo-su-najmladje-masovne-ubice-na-svetu-decak-8-zlocinom-sokirao-svet-na-spisku-i-devojci>. Очитано: 24.01.2024
- Masovni ubica djece u Americi izbjegao smrtnu kaznu. Porodice očajne. Čudovište će ići u zatvor. Raport. Na sajtu: <https://raport.ba/masovni-ubica-djece-u-americi-izbjegao-smrtnu-kaznu-porodice-ocajne-cudoviste-ce-ici-u-zatvor>. Očitano: 25.12.2023.
- Милевић, Ј. (2007). Убице у школама. Време. Свет бр. 850. На сајту: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=495495>. Očitano: 10.01.2024.
- Мршевић, З. (2013). *Квалитативна анализа медијског извештавања насиља над женама*. Београд:
- Мршевић, З. (2014а). *Насиље и ми – домаће насиље у Републици Српској*. Београд: Институт друштвених наука. На сајту: http://zoricamrsevic.in.rs/knjige/Nasilje_i_mi_-_domace_nasilje_u_Republici_Srpskoj.pdf. Očitano: 10.12.2023.
- Мршевић, З. (2014б). *Насиље и ми – ка друштву без насиља*. Београд: Институт друштвених наука. На сајту: http://zoricamrsevic.in.rs/knjige/Nasilje_i_mi_final.pdf. Očitano: 09.01.2024.
- Мршевић, З. (2021). Деца жртве масовних убистава. У Зборнику: (ур. Јованић, Г. и Петровић, Ј.). *Унапређење квалитета живота ђеце и младих*. стр. 483-495. Бања Лука: Центар модерних знања.
- Николић З., (2005), *Пенолошка андрагогија са методиком преваспитавања*, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
- Njujorker/ M.A. (2014). *Otac Adama Lanze progovorio: Kako je pored mene rastao monstrum*. Blic. Na sajtu: <https://www.blic.rs/vesti/svet/otac-adama-lanze-progovorio-kako-je-pored-mene-rastao-monstrum/w41z8yv>. Očitano: 10.12.2023.
- Planeta. (2012). *Za masakr u Konektikatu osumnjičen Adam Lanca*. Kurir. Na sajtu: <https://www.kurir.rs/planeta/561145/za-masakr-u-konektikatu-osumnjicen-adam-lanca>. Očitano: 12.01.2024.
- R.S.V. (2012). *Masakr u školi u Konektikatu*. Vreme Vesti . Na sajtu: <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1088973>. Očitano:07.02.2024.

- Tanjug. (2015). Napadač iz Oregona izvršio samoubistvo. Alo Vesti. Na sajtu: <https://www.alo.rs/vesti/svet/napadac-iz-oregona-izvršio-samoubistvo/11079/vest>. Očitano: 08.01.2024.
- Walton, R. (2006). Cold case homicides: Practical investigative techniques. Boca Raton, Florida: CRC Press.

CHILD PERPETRATORS AND VICTIMS OF MASS MURDER IN SCHOOLS

Prof. dr Nebojša Macanović

Faculty of Political Sciences, Department of pedagogy and methods, University of Banja Luka

Abstract: *New generations of children and young people have different characteristics, needs, interests and attitude towards others compared to previous generations. Today, children under the influence of social networks live in a virtual world, living for instant gratification without empathy for others. The crimes they commit are much more brutal, aggressive and cold-blooded, and the perpetrators are often children under the age of 14. The anomie of society and the crisis of the value system, as well as numerous other exogenous and endogenous criminogenic factors influence the increase in juvenile delinquents. One of the main characteristics of such a society is the expansion of violence. Violence in schools is often linked to murders in schools. From individual case studies, we will see that the violence at school was in many cases only a preliminary stage of later mass murders. The goal of this paper is actually to look at the causes, but also the specific circumstances of various mass murders in schools, where the perpetrators are children. One of the specific goals is to identify the profile of the perpetrator, his motives and the reasons why he committed the murders, but also to recognize whether the system could have been more sensitive and considerate to recognize the problem and prevent such tragic events in schools and outside. In the paper, we will also talk about the victims of mass murders in schools and the circumstances that led to such tragic events.*

Key words: *murders, schools, juvenile offenders, victims, violence.*